

Alina Grynia

Uniwersytet w Białymstoku, Filia w Wilnie

Warunki prowadzenia działalności gospodarczej na Litwie w latach 2006–2012

Praca stanowi próbę zbadania warunków, w jakich prowadzona jest działalność gospodarcza na Litwie. Do oceny tych warunków wykorzystane zostały najważniejsze rankingi międzynarodowe. Zaprezentowano metodologię ich konstruowania oraz podsumowano wyniki z siedmiu lat. Wskazano najsilniejsze i najsłabsze strony gospodarki Litwy oraz dokonano porównania z innymi krajami w regionie. Przeprowadzona analiza upoważnia do wniosku, iż litewscy przedsiębiorcy działają w otoczeniu prawnoinstytucjonalnym, które w kilku obszarach jest podobne do większości krajów UE lub nawet lepsze (np. rejestracja własności). Są jednak regulacje, czyniące warunki prowadzenia biznesu na Litwie znacznie trudniejszymi niż te, z którymi muszą się zmagać europejscy konkurenci. Wśród obszarów, w których Litwa wyraźnie odstaje w swoich regulacjach i procedurach od krajów uznawanych za przyjazne biznesowi, wymienia się regulacje podatkowe i wysokość stawek podatkowych, regulacje rynku pracy, kontrolę korupcji oraz regulacje dotyczące rozpoczęcia i zamknięcia działalności gospodarczej.

Conditions for conducting business activity in Lithuania in 2006–2012

The following paper is an attempt to examine the conditions under which business is carried out in Lithuania. To evaluate these terms the most important international rankings were used. The methodology of their construction was introduced and the results of seven years were summarized. The strongest and weakest points of the economy of Lithuania were identified and a comparison with other countries in the region was drawn. The analysis points to the conclusion that Lithuanian entrepreneurs operate in the legal and institutional environment which in some areas is similar to that of most countries of the EU, or even better (for example in the registration of ownership). However, there are some particular regulations that make the conditions of doing business in Lithuania much more difficult than for their European competitors. Among the areas in which Lithuania clearly lags behind the countries considered to be business-friendly in its regulations and procedures are the following issues: tax regulations and tax rates, labor market regulations, control of corruption and regulations on starting and closing business.

Keywords: entrepreneurship, new firms, economic freedom, bureaucracy

Wprowadzenie

Gospodarka Litwy jest mało konkurencyjna na świecie i w Europie. Do takiego stwierdzenia upoważnia fakt, że w latach 2007–2012 następował znaczny spadek konkurencyjności tego kraju, co odnotowano zarówno w rankingach Międzynarodowego Instytutu Zarządzania Rozwojem (IMD), jak i Światowego Forum Ekonomicznego (WEF). W przypadku zestawienia IMD gospodarka litewska plasuje się w drugiej połowie światowego zestawienia (miejsce 36. na 59 krajów) i trafia do grona 40 najbardziej konkurencyjnych gospodarek [*World Competitiveness Yearbook*, 2012]. Jeśli brać pod uwagę, iż ujęto ich w zestawieniu tylko 59, to wynik ten nie jest wysoki. W przypadku natomiast raportu WEF, którym objęto dwukrotnie więcej krajów, Litwa uplasowała się w pierwszej połowie zestawienia (45. miejsce na 144 kraje), co oznacza, że zmieściła się w pierwszej pięćdziesiątce [*The Global Competitiveness Report*, 2012–2013]. W zestawieniu krajów unijnych Litwa w obu opracowaniach wygląda na kraj o średniej pozycji konkurencyjnej, znacznie ustępujący liderom, ale pozostawiający z tyłu dziesięć innych krajów UE, których konkurencyjność oceniono niżej.

Z wyżej wymienionych opracowań można także wywnioskować, że do głównych atutów Litwy w konkurencji na rynkach europejskim i światowym należą ostatnie osiągnięcia w zakresie edukacji, gotowości technologicznej oraz infrastruktury, zaś największymi słabościami, obniżającymi ogólną pozycję konkurencyjną, są: rozwój rynku finansowego, wielkość rynku krajowego i zagranicznego, a także otoczenie makroekonomiczne [Grynia, 2012]. Ostatnie jest bardzo ważne z punktu widzenia poszczególnych podmiotów, prowadzących działalność gospodarczą w danym kraju. Na makrootoczenie składają się wszystkie elementy znajdujące się na zewnątrz danego przedsiębiorstwa, na które ono nie ma bezpośredniego wpływu, ale w ramach których funkcjonuje. Co więcej, według W. Bieńkowskiego konkurencyjność na poziomie makroekonomicznym może być utożsamiana ze zdolnością konkurencyjną kraju [Bieńkowski, 1995, s. 52]. Można zatem zdefiniować makrootoczenie jako „(...) zespół warunków funkcjonowania przedsiębiorstwa wynikający z tego, że działa ono w określonym kraju, regionie, strefie klimatycznej, w danym układzie politycznym, prawnym, systemowym” [Gierszewska i Romanowska, 2003, s. 34]. Z tej definicji wynika, że łączy ono w sobie cały szereg czynników: technicznych, ekonomicznych, społecznych, demograficznych, politycznych, prawnych, kulturowych i ekologicznych. W literaturze przedmiotu istnieje wiele podejść do klasyfikacji makrootoczenia przedsiębiorstwa; ich wspólną cechą są czynniki określające otoczenie regulacyjne w danym kraju, które w jednym przypadku są rozpatrywane osobno jako „czynniki polityczne” i „czynniki prawne” [Flak i Głód, 2009, s. 22–23], a w innym – w jednej grupie jako „czynniki polityczno-prawne”

[Wright, Kroll, Parnell, 1998, s. 31]. Są one także określane mianem „regulacji prawnych” [Śliwiński, 2011, s. 106] czy też „segmentu władzy” [Kozłowski i Piotrowski, 1998, s. 77]. Inaczej mówiąc, jest to całokształt uwarunkowań instytucjonalno-prawnych decydujących o wysokości kosztów związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej, jej prowadzenia oraz przenoszenia lub likwidacji.

Z wielu badań krajowych i zagranicznych jednoznacznie wynika, iż logiczna i przejrzysta konstrukcja uwarunkowań instytucjonalnych oraz ich „przyjazny” charakter w dużej mierze decydują o rozwoju przedsiębiorczości w danym kraju oraz przyciąganiu inwestorów zagranicznych; i odwrotnie – restrykcyjne regulacje prawne hamują rozwój przedsiębiorczości. Im bardziej czasochłonne i kosztowne są formalności związane z rozpoczynaniem działalności gospodarczej, uciążliwe podatki lub wysokie koszty pracy, tym mniej osób decyduje się na założenie własnej firmy. Z drugiej strony, jeśli warunki prowadzenia biznesu w danym kraju są znacznie trudniejsze, niż mają konkurenci w innych krajach, to doprowadzi to do spadku konkurencyjności międzynarodowej krajowych przedsiębiorstw.

Zainteresowanie problematyką wpływu szeroko rozumianej wolności gospodarczej na rozwój kraju wzrosło szczególnie w ostatnich kilkunastu latach. Powstało wiele autorskich opracowań, wskazujących na związki między zmieniającymi się warunkami instytucjonalno-prawnymi a wzrostem produktywności [Nikoletti i Scarpetta, 2003], wzrostem zatrudnienia [Fiori i in., 2007], konkurencyjnością przedsiębiorstw [Rubig, 2012] czy skalą napływu BIZ [Golub, 2003]. Nie brakuje tu także opracowań polskich autorów badających te zależności dla krajów rozwijających się [Balcerowicz, 2004] czy posocjalistycznych [Balcerowicz, 2005] lub analizujących zależność między aktywnością gospodarczą na poziomie mikroekonomicznym a otoczeniem regulacyjnym dla całego ugrupowania Unii Europejskiej [Wnorowski, 2011].

Doświadczenia takich krajów, jak Dania, Wielka Brytania czy Irlandia, które legitymują się najwyższym stopniem swobody gospodarczej, wskazują, że niskie koszty zakładania firm przyczyniają się do szybkiego rozwoju gospodarczego, natomiast wysokie obciążenia podatkowe hamują wzrost inwestycji i zwiększają aktywność gospodarczą w szarej strefie. Eksperti Heritage Foundation w swoich badaniach podkreślają, iż najbardziej wolne gospodarki świata mają dwukrotnie wyższy przeciętny dochód na jednego mieszkańca niż kraje z drugiego kwintyla i ponad pięciokrotnie wyższy niż państwa z piątego kwintyla [Heritage Foundation, 2008]. Z kolei według ekspertów Banku Światowego kraje zapewniające warunki najbardziej sprzyjające prowadzeniu działalności gospodarczej to kraje o najniższym poziomie bezrobocia, a awans do grupy krajów, gdzie prowadzenie działalności gospodarczej jest najłatwiejsze, daje dodatkowy 2,2% wzrost gospodarczy w skali roku [Doing Business 2007].

Celem niniejszego opracowania jest analiza warunków, w jakich prowadzona jest działalność gospodarcza na Litwie. Do oceny tych warunków wykorzystane zostaną najważniejsze rankingi międzynarodowe: Światowego Forum Ekonomicznego (WEF), Heritage Foundation oraz rankingu Doing Business Banku Światowego. Ponieważ zarówno metodologia sporządzania tego typu rankingów, jak i dobór wskaźników częściowych zazwyczaj budzą zastrzeżenia badaczy danej problematyki, to wybór kilku rankingów pozwoli porównać wnioski, jakie z nich płyną i wskazać najsilniejsze i najsłabsze strony otoczenia regulacyjnego na Litwie. Analiza litewskich uwarunkowań instytucjonalno-prawnych będzie prowadzona przez porównanie z innymi krajami w regionie. O ważności i aktualności przedmiotu badań może świadczyć fakt, iż ostatnio promocja przedsiębiorczości w UE zyskuje na znaczeniu. Komisja Europejska przygotowuje nowy unijny plan działań Przedsiębiorczość 2020, który ma na celu uwolnienie potencjału i zniesienie barier blokujących rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Przewidziane są takie działania, jak uproszczenie procedur administracyjnych, ułatwienie dostępu do finansowania, edukacja młodzieży w zakresie przedsiębiorczości oraz aktywizacja przedsiębiorczości kobiet i seniorów [European Commission, 2012].

1. Otoczenie regulacyjne Litwy według ekspertów WEF

Do konstrukcji Indeksu Globalnej Konkurencyjności WEF wykorzystywane są dane statystyczne oraz badania ankietowe, kierowane do kadry zarządzającej. Ankietowani w trakcie badania biznesmeni udzielają informacji o jakościowym, które nie łatwo zmierzyć tzw. twardymi danymi statystycznymi. Ankieta zawiera 15 pytań pozwalających określić największe bariery w prowadzeniu działalności, a respondenci są proszeni o wybór pięciu ich zdaniem najbardziej problematycznych. Spośród wspomnianych 15 barier działalności gospodarczej, uwzględnionych przez WEF, 8 można uznać za odnoszące się do otoczenia regulacyjnego i jakości rządzenia (efektywność administracji publicznej, regulacje podatkowe, regulacje rynku pracy, korupcja, stawki podatkowe, stabilność polityczna i polityki gospodarczej oraz regulacje walutowe), zaś 7 do pozostałych czynników, takich jak szeroko pojmowana infrastruktura oraz inne czynniki otoczenia makroekonomicznego (tabela 1).

W zestawieniu odpowiedzi respondentów z lat 2012–2013 na czołowych pięciu pozycjach znajdują się bariery regulacyjne: nieefektywna administracja publiczna – 14,8% wskazań respondentów, regulacje podatkowe – 13,5% odpowiedzi oraz wysokość stawek podatkowych – 13,6%, regulacje rynku pracy – 11,1%, a także korupcja – 10,6%. Na niestabilność polityczną (3,7% ankietowanych), niestabil-

ność gospodarczą (0,7%) oraz regulacje walutowe (0,4%) wskazywał już znacznie mniejszy odsetek objętych badaniem menedżerów. Łączny udział tego typu barier w strukturze odpowiedzi w tym roku stanowił blisko 70%. Wśród barier odnoszących się do infrastruktury oraz innych uwarunkowań makroekonomicznych (oprócz instytucjonalnych) najczęściej respondentów narzekało na dostęp do finansowania – 9,3% ogółu respondentów, oraz wskazywało niedostateczne kwalifikacje pracowników – 6,3% badanych. Znacznie mniejsze znaczenie dla respondentów miały takie uwarunkowania, jak zły stan zdrowia społeczeństwa oraz niska etyka pracy – ok. 3% ankietowanych, a łączny udział tej grupy czynników w strukturze odpowiedzi kształtował się na poziomie około 30%.

Tabela 1. Główne utrudnienia w prowadzeniu działalności gospodarczej na Litwie według Światowego Forum Ekonomicznego* (udział odpowiedzi w %)

Wyszczególnienie	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012	2012–2013	Zmiana 2008–2013
Inflacja	14,4	8,0	2,8	2,6	3,9	-10,5
Nieefektywna administracja publ., biurokracja	13,7	14,2	16,3	18,3	14,8	+1,1
Regulacje podatkowe	7,2	13,5	14,2	13,1	13,5	+6,3
Regulacje rynku pracy	10,7	6,7	8,7	8,3	11,1	+0,4
Korupcja	10,6	7,8	9,3	11,8	10,6	–
Stawki podatkowe	10,1	15,4	13,2	12,8	13,6	+3,5
Niedostateczne kwalifikacje pracowników	9,2	3,4	2,2	7,3	6,3	-2,9
Niska etyka pracy	8,2	2,8	3,0	3,2	2,9	-5,3
Niestabilność polityczna	5,9	7,7	9,1	2,3	3,7	-2,2
Dostęp do finansowania	4,1	16,4	14,0	10,2	9,3	+5,2
Nieodpowiedni stan infrastruktury	2,1	1,6	2,2	2,3	2,0	-0,1
Niestabilność polityki gospodarczej	1,2	1,0	3,0	4,6	1,7	+0,5
Zły stan zdrowia społeczeństwa	1,2	0,1	0,8	0,4	2,8	+1,6
Przestępczość	0,8	0,4	1,0	0,8	0,8	–
Regulacje walutowe	0,6	1,0	0,2	1,0	0,4	-0,2
Łączny udział barier regulacyjnych	60,0	67,3	74,0	73,3	69,4	+9,4

* Informacje z okresu 2006–2007 są niedostępne.

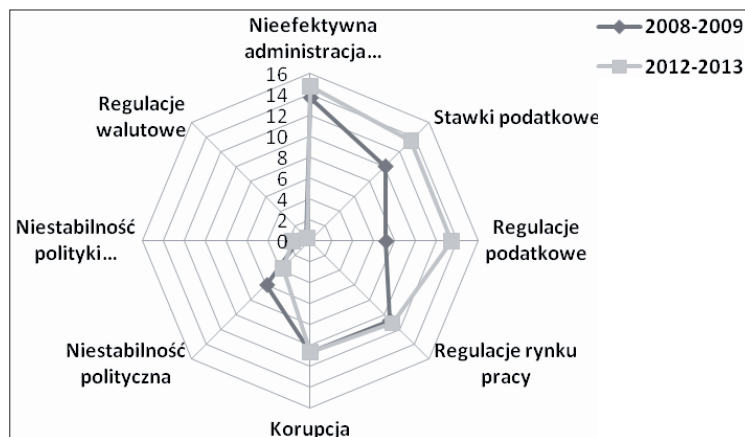
Źródło: The Global Competitiveness Report, 2012–2013 oraz wcześniejsze lata, obliczenia własne.

Świadczy to z jednej strony o tym, że uciążliwość barier regulacyjnych jest ponad trzykrotnie wyższa niż barier odnoszących się do infrastruktury oraz innych uwarunkowań makroekonomicznych. Z drugiej zaś uwidocznia się tendencja wzrostu uciążliwości tej grupy barier (łączny udział barier regulacyjnych w strukturze odpowiedzi respondentów wzrósł z 60% do 69,4% w ciągu ostatnich czterech lat).

W zestawieniu odpowiedzi respondentów z lat 2012–2013 na czołowych pięciu pozycjach znajdują się bariery regulacyjne: nieefektywna administracja publiczna – 14,8% wskazań respondentów, regulacje podatkowe – 13,5% odpowiedzi oraz wysokość stawek podatkowych – 13,6%, regulacje rynku pracy – 11,1%, a także korupcja – 10,6%. Na niestabilność polityczną (3,7% ankietowanych), niestabilność gospodarczą (0,7%) oraz regulacje walutowe (0,4%) wskazywał już znacznie mniejszy odsetek objętych badaniem menedżerów. Łączny udział tego typu barier w strukturze odpowiedzi w tym roku stanowił blisko 70%. Wśród barier odnoszących się do infrastruktury oraz innych uwarunkowań makroekonomicznych (oprócz instytucjonalnych) najwięcej respondentów narzekało na dostęp do finansowania – 9,3% ogółu respondentów, oraz wskazywało niedostateczne kwalifikacje pracowników – 6,3% badanych. Znacznie mniejsze znaczenie dla respondentów miały takie uwarunkowania, jak zły stan zdrowia społeczeństwa oraz niska etyka pracy – ok. 3% ankietowanych, a łączny udział tej grupy czynników w strukturze odpowiedzi kształtował się na poziomie ok. 30%. Świadczy to z jednej strony o tym, że uciążliwość barier regulacyjnych jest ponad trzykrotnie wyższa niż barier odnoszących się do infrastruktury oraz innych uwarunkowań makroekonomicznych. Z drugiej zaś uwidocznia się tendencja wzrostu uciążliwości tej grupy barier (łączny udział barier regulacyjnych w strukturze odpowiedzi respondentów wzrósł z 60% do 69,4% w ciągu ostatnich czterech lat).

W porównaniu do 2008 roku odsetek respondentów, którzy oceniali bariery regulacyjne na Litwie, najbardziej wzrósł w przypadku oceny regulacji podatkowych i wysokości stawek podatkowych, odpowiednio o 6,3 p.p. i 3,5 p.p. Wynika z tego, że przedsiębiorcy upatrują zagrożenia dla swojego biznesu nie tyle w wysokości obciążeń fiskalnych, ile w samym systemie prawa, jego niestabilności i zmienności, a często nawet wewnętrznej sprzeczności (wykres 1).

Wzrosło również utrudnienie w prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie obciążeń biurokratycznych administracji publicznej, niewłaściwej polityki gospodarczej oraz regulacji rynku pracy, ale w znacznie mniejszym stopniu. Mniejsze obciążenia respondenci w ostatnim okresie odczuwają tylko w przypadku regulacji walutowych. Zwraca uwagę stosunkowo wysoka odczuwalność korupcji (5. pozycja co do znaczenia spośród analizowanych 15 barier, 10,6% wskazań respondentów). Tym niemniej wskaźnik ten w badanym okresie pozostał na tym samym poziomie, chociaż wykazywał w poszczególnych latach znaczne wahania.

Wykres 1. Bariery regulacyjne według WEF w latach 2008–2009 oraz 2012–2013 (udział odpowiedzi w %)

Źródło: Na podstawie danych z tabeli 1.

2. Wolność gospodarcza według Heritage Foundation

Raport publikowany przez waszyngtońską fundację Heritage Foundation i „The Wall Street Journal” bazuje na Indeksie Wolności Gospodarczej (Index of Economic Freedom, IEF) i ukazuje się co roku od 15 lat. Celem raportu jest pokazanie, w których państwach jest najwięcej wolności gospodarczej, zaś w których jej nie ma i jakie są trendy zmian. Wartość indeksu IEF wyliczana jest na podstawie 50 niezależnych zmiennych, podzielonych na 10 kategorii; każda z nich ma jednakową wagę: swoboda działalności gospodarczej, stopień liberalizacji handlu, obciążenia fiskalne, interwencja rządowa, polityka monetarna, inwestycje zagraniczne, bankowość i finanse, prawa własności, wolność od korupcji oraz prawa pracownicze. Wartość wskaźnika IEF ogółem waha się w granicach od 0 do 100%; im wyższy poziom danego wskaźnika, tym wyższa ocena poziomu wolności w danym kraju lub danej dziedzinie. Ranking ułożony jest od najwyższej do najniższej wartości. W zależności od wartości IEF państwa ujęte w rankingu są dzielone na pięć grup: gospodarki całkowicie swobodne, gospodarki o znacznym stopniu swobody ekonomicznej, gospodarki o średnim stopniu swobody ekonomicznej, gospodarki o dość ograniczonym stopniu swobody ekonomicznej oraz gospodarki represjonowane (o bardzo dużej interwencji państwa i bardzo niskim stopniu swobody ekonomicznej).

W świetle rankingów Heritage Foundation z okresu 2006–2012 międzynarodowa pozycja Litwy w zakresie wolności gospodarczej, oceniana na podstawie wartości wskaźnika IEF, kształtowała się na stosunkowo wysokim poziomie na tle krajów członkowskich Unii Europejskiej, zwłaszcza krajów, które przystąpiły do

tego ugrupowania w 2004 i 2007 roku (nowych). Litwa jako jeden z trzech nowo przyjętych do UE krajów (wraz z Estonią i Cyprzem) znalazła się w grupie krajów, których gospodarki zostały uznane przez ekspertów za gospodarki o znacznym stopniu swobody ekonomicznej (tabela 2).

Tabela 2. Miejsca w rankingach sporządzanych przez Heritage Foundation krajów członkowskich UE w okresie 2006–2012*

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012 (%)
Gospodarki o znacznym stopniu swobody ekonomicznej: wartość indeksu 70–79,9%								
Irlandia	3	3	3	4	5	7	9	76,9
Dania	13	12	10	8	9	8	11	76,2
Luksemburg	14	15	15	15	14	12	13	74,5
WB	6	7	9	10	11	16	14	74,1
Holandia	12	14	13	12	15	15	15	73,3
Estonia	15	8	12	13	16	14	16	73,2
Finlandia	17	16	16	17	17	17	17	72,3
Cypr	20	20	22	24	24	18	20	71,8
Szwecja	25	30	26	25	21	21	21	71,7
Litwa	20	22	25	30	28	24	23	71,5
Niemcy	26	24	27	25	23	23	26	71,0
Austria	24	21	21	23	22	21	28	70,3
Gospodarki o średnim stopniu swobody ekonomicznej: wartość indeksu 60–69,9%								
Czechy	40	40	39	36	33	28	30	69,9
Hiszpania	33	32	33	29	36	31	36	69,1
Belgia	20	18	20	20	30	32	38	69,0
Węgry	45	46	42	44	51	51	49	67,1
Malta	37	42	46	47	48	57	50	67,0
Słowacja	29	27	29	36	35	37	51	67,0
Łotwa	37	37	37	45	50	56	56	65,2
Bułgaria	56	60	56	56	75	59	61	64,7
Rumunia	84	66	69	65	63	63	62	64,4
Polska	77	86	76	82	69	68	64	64,2
Francja	66	64	48	64	64	63	67	63,2
Portugalia	58	50	52	53	62	69	68	63,0
Słowenia	63	78	77	68	61	64	69	62,9
Gospodarki o dość ograniczonym stopniu swobody ekonomicznej: wartość indeksu 50–59,9%								
Włochy	62	59	60	76	73	87	92	58,8
Grecja	75	83	75	81	73	88	119	55,4

* Kraje pogrupowano według wartości indeksu z ostatniego raportu.

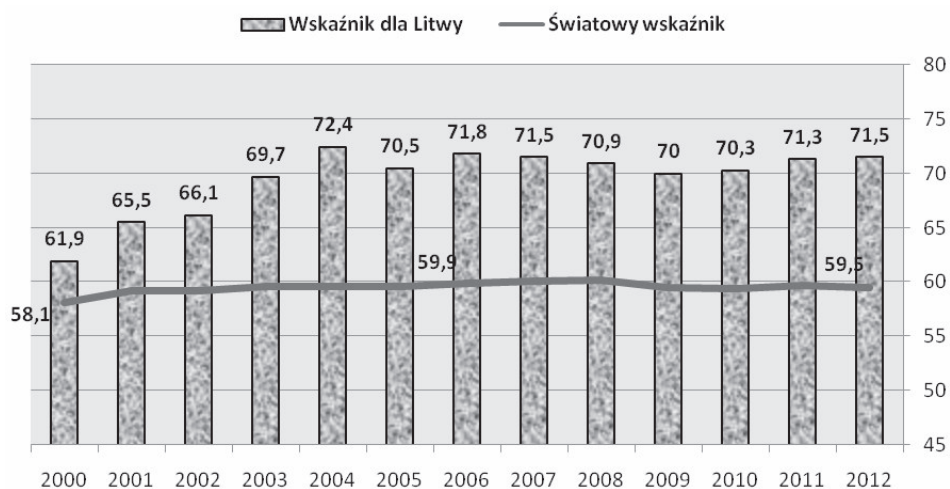
Źródło: Index of Economic Freedom, 2012 oraz wcześniejsze wydania.

Pozostałe nowe kraje członkowskie znalazły się w grupie o średnim stopniu swobody ekonomicznej. Do grupy gospodarek o dość ograniczonym stopniu swobody zaliczono Grecję i Włochy. Żaden z krajów UE nie trafił do grona państw, których gospodarki są całkowicie swobodne, ale także gospodarek restrykcyjnych.

W raporcie z 2012 roku zaznacza się, że zdecydowana większość krajów wysoko rozwiniętych zanotowała spadki zarówno w punktacji, jak i w miejscach zajmowanych w rankingu, a ogólnoświatowy wskaźnik wolności gospodarczej powrócił do poziomu z 2005 roku. Najwyżej sklasyfikowany kraj Unii Europejskiej to Irlandia, która uplasowała się na 9. miejscu w zestawieniu światowym. Kolejne kraje unijne to te, które nie są w strefie euro (z wyjątkiem Luksemburga), a grupa ta liczy razem 12 krajów europejskich. Do grona krajów umiarkowanie wolnych zaliczono 61 krajów, z czego 13 to kraje unijne.

Wartość indeksu IEF dla Litwy w okresie ostatnich 12 lat nie spadała poniżej 62%. Najwyższą jego wartość została odnotowana w 2004 roku (72,4%), najniższa natomiast w 2000 roku – 61,9%. W okresie ostatnich siedmiu lat wartość wskaźnika stabilnie utrzymywała się na poziomie 71,0–71,8%. Wyjątek stanowią tylko lata „kryzysowe” – 2009 i 2010, gdy litewski IEF obniżył się do poziomu 70–70,3%, czyli o 1,8–1,5 p.p. w porównaniu do 2006 roku (wykres 2).

Wykres 2. Kształtowanie się Wskaźnika Wolności Gospodarczej w latach 2000–2012 (w %)

Źródło: Index of Economic Freedom, 2000–2012.

Z powyższego rysunku wynika również, że w całym omawianym okresie światowy wskaźnik wolności gospodarczej kształtował się na poziomie 58–60%, co oznacza, iż ten wskaźnik dla Litwy znacznie przewyższa przeciętny światowy.

Przyczyną odnotowanych zmian wskaźnika IEF na Litwie w latach 2006–2012 (spadek do 2009 roku, następnie wzrost w ostatnich trzech latach) były duże zmiany wartości indeksów cząstkowych w zakresie interwencji rządowej i polityki monetarnej (w sensie ujemnym), a także w zakresie obciążeń fiskalnych, inwestycji zagranicznych oraz regulacji praw własności (w sensie pozytywnym), (tabela 3).

Tabela 3. Wartość wskaźników cząstkowych wpływających na kształtowanie się IEF dla Litwy w latach 2006–2012 (w %)

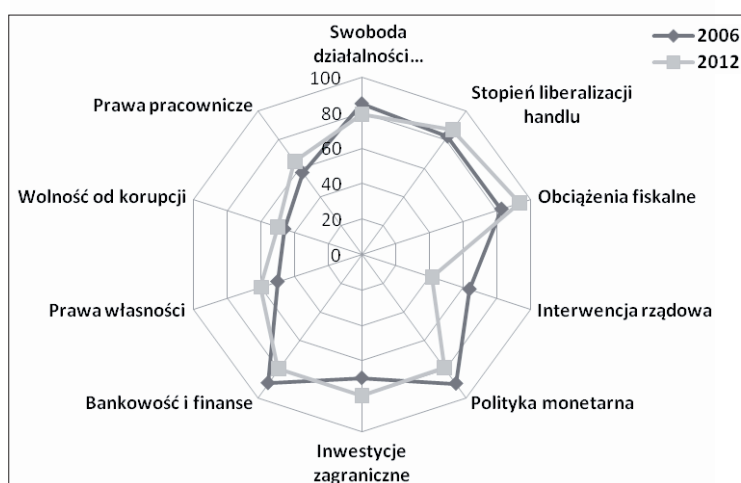
Komponenty wskaźnika IEF	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Zmiana 2006–2012
Swoboda działalności gospodarczej	85,2	84,3	84,2	82,4	82,0	81,7	79,2	-6,0
Stopień liberalizacji handlu	82,4	86,6	86	85,8	87,5	87,6	87,1	4,7
Obciążenia fiskalne	82,9	86,5	86,3	87,6	84,6	86,1	93,6	10,7
Interwencja rządowa	63,9	70,8	68,3	65,3	63,5	58,0	41,7	-22,2
Polityka monetarna	90,4	81,1	78,5	75,8	70,8	74,5	79,3	-11,1
Inwestycje zagraniczne	70,0	70,0	70,0	70,0	75,0	80,0	80,0	10,0
Bankowość i finanse	90,0	80,0	80,0	80,0	80,0	80,0	80,0	-10,0
Prawa własności	50,0	50,0	50,0	50,0	55,0	60,0	60,0	10,0
Wolność od korupcji	46,0	48,0	48,0	48,0	46,0	49,0	50,0	4,0
Prawa pracownicze	57,1	57,3	57,7	54,6	58,5	55,6	64,6	7,5

Źródło: Index of Economic Freedom, 2012 i wcześniejsze.

Największy spadek wartości indeksów cząstkowych zanotowano w badanym okresie w przypadku interwencji rządowej, uwzględniającej wszystkie rządowe wydatki, włącznie z konsumpcją i transferami, liczonej jako procent PKB (o 22,2 p.p.), oraz polityki monetarnej, która jest miarą uwzględniającą stabilność cen (średnia ważona stóp inflacji z trzech ostatnich lat) oraz ich kontrolę (o 11,1 p.p.), (wykres 3).

Kolejnym obszarem, w którym w badanym okresie wystąpił spadek wartości wskaźnika cząstkowego, to bankowość i finanse – o 10 p.p. W tym obszarze uwzględnia się otwartość systemu bankowego i finansowego Litwy, analizuje oddziaływanie takich czynników, jak rządowe regulacje usług finansowych, interwencja państwa w bankach i instytucjach finansowych, jak również trudności w otwarciu i działaniu firm świadczących usługi finansowe.

W nieco mniejszym stopniu niż poprzedni zmniejszył się wskaźnik cząstkowy, określający swobodę działalności gospodarczej na Litwie, odzwierciedlający możliwości utworzenia, prowadzenia i zamknięcia przedsiębiorstwa, którego wartość w badanym okresie obniżyła się o 6 p.p.

* Lepsza pozycja dalej od środka.

Wykres 3. Wartości wskaźników cząstkowych dla Litwy w latach 2006 i 2012 (w %)

Źródło: Na podstawie danych z tabeli 3.

Natomiast na wzrost wskaźnika IEF ogółem największy wpływ miały takie indeksy cząstkowe, jak obciążenia fiskalne, obrazujące stopień obciążeń podatkowych, narzuconych przez rząd (o 10,7 p.p.), inwestycje zagraniczne, określające swobodę przepływu kapitału zagranicznego, oraz prawa własności pokazujące, w jakim stopniu prawo litewskie chroni prywatną własność (o 10 p.p. dla obu kategorii). Są to zatem obszary, w których zdaniem ekspertów Heritage Foundation władze Litwy poczyniły w ostatnich latach zmiany uatrakcyjniające otoczenie prawno-instytucjonalne dla biznesu.

3. Ocena regulacji związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej według Doing Business

Poczynając od 2004 roku, Bank Światowy sporządza coroczne raporty Doing Business, analizujące warunki prowadzenia działalności gospodarczej w ponad stu krajach świata. Celem prowadzonych badań jest uszeregowanie gospodarek od najbardziej sprzyjających prowadzeniu szeroko pojętego biznesu do stwarzających najgorsze warunki jego prowadzenia. Badania empiryczne, zlecone przez Bank Światowy, wykazały, że poprawienie tych regulacji ma bardzo silny efekt na wzrost gospodarczy.

W wyniku analizy dla każdego kraju obliczany jest Wskaźnik Łatwości Prowadzenia Interesów (Ease of Doing Business Index), w którego weryfikacji bierze

udział ponad 9000 przedstawicieli władz państwowych, prawników, konsultantów, księgowych i innych profesjonalistów, na co dzień mających do czynienia z regulacjami prawnymi dotyczącymi biznesu. Wyższe miejsce w rankingu oznacza lepsze, zazwyczaj prostsze i mniej kosztowne regulacje, związane z prowadzeniem biznesu w danym kraju, a także szerszy zakres ochrony praw własności.

Raport Doing Business analizuje i mierzy wpływ otoczenia prawnego, oddziałującego na 11 obszarów działalności gospodarczej, takich jak:

- warunki zakładania działalności gospodarczej (liczba koniecznych procedur, koszt i minimalny kapitał potrzebny do otwarcia firmy);
- koncesjonowanie działalności gospodarczej (procedury, czas i koszty kontroli oraz licencjonowania);
- rejestrowanie własności (liczba procedur, czas i koszt niezbędny do wpisu własności komercyjnej do rejestru hipotecznego);
- dostępność kredytu (wskaźniki ilościowe i jakościowe);
- ochrona inwestorów – zakres jawności oraz zakres odpowiedzialności zarządu przed współdziałowcami;
- regulowanie zobowiązań podatkowych (liczba podatków, liczba godzin koniecznych do wypełnienia formalności, stawki podatkowe);
- wymiana międzynarodowa (liczba wymaganych dokumentów, liczba koniecznych podpisów i czas poświęcony na uzyskanie zgody na eksport/import);
- dochodzenie praw umownych na drodze sądowej (czas i koszt procedur);
- procedury związane z zakończeniem działalności gospodarczej (czas, koszt i wielkość odzyskanego kapitału);
- procedury zatrudniania i zwalniania pracowników (wskaźnik trudności zatrudnienia i zwolnienia, koszt zatrudnienia i zwolnienia). Obszar ten nie był brany pod uwagę przy obliczaniu wskaźnika Ease of Doing Business w trzech ostatnich raportach;
- procedury pozyskiwania energii elektrycznej (liczba procedur, czas i koszt zapewnienia stałych dostaw energii elektrycznej dla prowadzenia działalności). Obszar ten został dołączony do powyższych dziesięciu w ostatnich latach i po raz pierwszy wzięto go pod uwagę przy obliczaniu wskaźnika Ease of Doing Business w raporcie Doing Business 2012.

Jak wynika z powyższych informacji, metodologia obliczania Wskaźnika Łatwości Prowadzenia Interesów była niejednokrotnie zmieniana i doskonalona przez ekspertów Banku Światowego. Aby dane były porównywalne między krajami, analizowane wskaźniki odnoszą się tylko do konkretnego typu działalności biznesowej – średniego przedsiębiorstwa w postaci spółki z o.o., funkcjonującego w największym mieście badanego kraju.

Informacje przedstawione w poniższej tabeli pozwalają prześledzić zmiany w zakresie pozycji Litwy na tle innych krajów Unii Europejskiej w omawianych

rankingach. W latach 2006 i 2007 w rankingu Doing Business Litwa zajmowała stosunkowo wysokie pozycje – odpowiednio 15. miejsce wśród 155 sklasyfikowanych krajów oraz 16. miejsce w gronie 175 krajów świata (tabela 4).

Tabela 4. Pozycja Litwy w rankingach Doing Business 2006–2013*

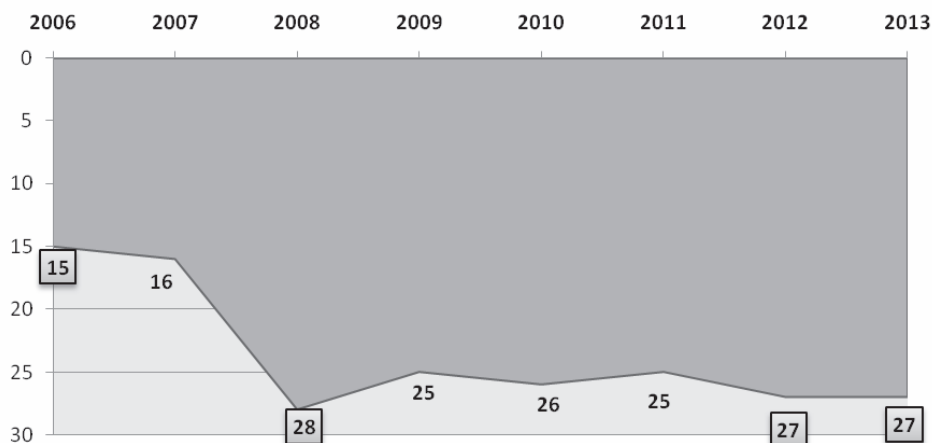
Kraj	Pozycja w rankingu							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dania	7	7	5	5	6	5	5	5
WB	5	6	6	6	4	6	7	7
Finlandia	13	14	13	14	11	14	11	11
Szwecja	14	13	14	17	18	9	14	13
Irlandia	10	10	7	7	8	8	10	15
Niemcy	21	21	20	27	21	19	19	20
Estonia	17	17	18	22	17	18	24	21
Łotwa	31	24	26	30	27	31	21	25
Litwa	15	16	28	25	26	25	27	27
Austria	30	30	23	26	31	28	32	29
Portugalia	45	40	43	48	33	30	30	30
Holandia	22	22	27	28	29	29	31	31
Belgia	20	20	16	20	22	27	28	33
Francja	47	35	32	31	28	26	29	34
Słowenia	56	61	64	58	43	37	37	35
Cypr	–	–	–	36	35	49	40	36
Hiszpania	38	39	46	51	48	45	44	44
Słowacja	34	36	37	35	40	43	48	46
Węgry	60	66	50	41	52	46	51	54
Polska	74	75	72	72	70	59	62	55
Luksemburg	–	–	45	53	42	44	50	56
Czechy	50	52	65	66	63	70	64	65
Bułgaria	59	54	44	42	51	57	59	66
Rumunia	71	49	47	45	54	65	72	72
Włochy	69	82	59	74	80	83	87	73
Grecja	111	109	106	100	109	101	100	78
Malta	–	–	–	–	–	–	–	102

* Analiza obejmuje raporty Doing Business 2006 – Doing Business 2013. Ostatni raport Doing Business 2013 bazuje na informacjach z okresu do 1 czerwca 2012 roku.

Źródło: Doing Business 2013 oraz wcześniejsze edycje.

Na tle zestawienia krajów członkowskich UE wynik ten jest jeszcze bardziej imponujący – 6. pozycja. Wśród krajów Europy Środkowej i Wschodniej, które

przystąpiły do UE 1 maja 2004 roku, Litwa zajmowała czołową pozycję. Kolejny rok przyniósł bardzo niekorzystne zmiany w tym zakresie – w światowym rankingu Litwa spadła o 12 pozycji, plasując się na 28. miejscu wśród 178 krajów świata oraz przesunęła się na 11. miejsce w gronie krajów UE. Była to najniższa odnotowana pozycja w rankingach Doing Business w badanym okresie. Następne lata nie przyniosły dużych zmian, dwukrotnie Litwa podnosiła się do pozycji 25. w zestawieniu światowym, lecz w rankingu za 2012 rok ponownie obniżyła swoje notowania do 27. miejsca, które utrzymała w kolejnym zestawieniu (wykres 4).

Wykres 4. Zmiana pozycji Litwy w rankingach Doing Business 2006–2013

Źródło: Na podstawie danych z tabeli 4.

Należy przyznać, iż mimo odnotowanej tendencji spadkowej 27. pozycja wśród 185 krajów świata i 9. pozycja wśród 27 krajów UE jest niezłym wynikiem. Wśród nowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej kraje bałtyckie zajmują czołowe pozycje, co świadczy o wysokiej ocenie istniejących tam warunków prawnych do prowadzenia biznesu przez ekspertów. Wśród krajów Unii Europejskiej najkorzystniejsze otoczenie prawne występuje w Danii, Wielkiej Brytanii, Finlandii, Szwecji i Irlandii. Najgorzej natomiast ocenia się regulacje prawne na Malcie, którą w raporcie Doing Business 2013 ujęto po raz pierwszy (102. pozycja wśród 185 krajów świata), w Grecji (78. pozycja), Włoszech (73. miejsce) i Rumunii (72. miejsce). Również Czechy i Bułgaria zostały ocenione jako kraje niezbyt przyjazne biznesowi (odpowiednio 65. i 66. miejsce w zestawieniu). Według autorów raportu Doing Business 2013 ostatni rok przyniósł poprawę warunków prowadzenia biznesu w 9 krajach unijnych; szczególnie wyróżniają się Polska (skok o 7 pozycji w porównaniu do poprzedniego zestawienia), Włochy (o 14 pozycji) i Grecja (o 22 miejsca). Tyle samo krajów odnotowało pogorszenie się warunków

działalności gospodarczej, w tym Bułgaria (spadek o 7 pozycji w zestawieniu), Luksemburg (o 6 pozycji), a także Irlandia, Belgia i Francja (o 5 miejsc). Pozostałe osiem krajów (oprócz Malty) utrzymały się na tych samych pozycjach co rok wcześniej, w tym i Litwa.

Wśród kategorii branż pod uwagę przy sporządzaniu rankingu Doing Business 2013 Litwa bardzo dobrze wypadła w kategorii rejestracji własności, zajmując 5. pozycję wśród 185 krajów, oraz kategorii rozstrzygania sporów na drodze sądowej – 14. pozycja. Znacznie gorzej wygląda natomiast ocena procedur związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej – 107. pozycja, oraz w obszarze regulacji związanych z zatrudnianiem i zwalnianiem pracowników – 119. pozycja w 2010 roku (w ostatnich raportach obszar ten nie był oceniany), (tabela 5).

Tabela 5. Ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej na Litwie w poszczególnych obszarach według Doing Business 2007–2013 (pozycja w rankingu)*

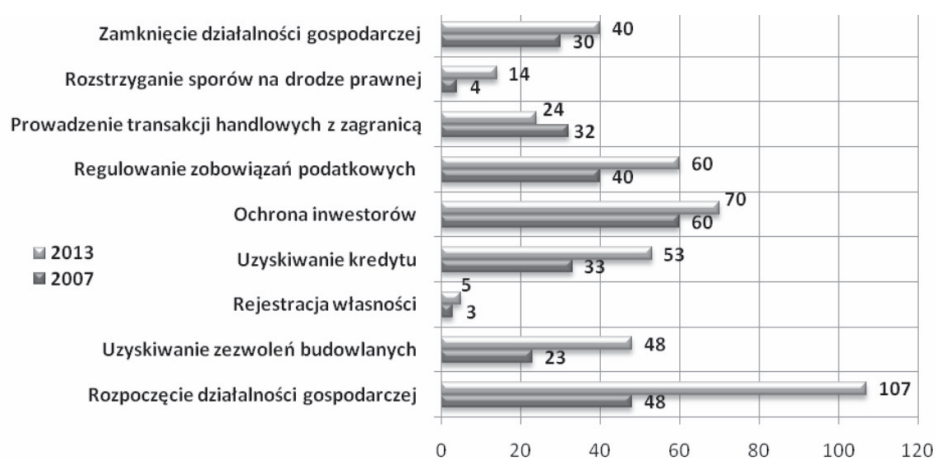
Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Średnia UE 2013	Zmiana 2007–2013
Ogólna ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej	16	26	28	26	23	27	27	40	-11
Rozpoczęcie działalności gospodarczej	48	57	74	99	87	101	107	74	-59
Uzyskiwanie zezwoleń budowlanych	23	57	63	64	59	47	48	69	-25
Rejestracja własności	3	4	4	4	7	7	5	62	-2
Dostęp do kredytów	33	36	43	43	46	48	53	54	-20
Ochrona inwestorów	60	83	88	93	93	65	70	68	-10
Regulowanie zobowiązań podatkowych	40	71	57	51	44	62	60	62	-20
Prowadzenie transakcji handlowych z zagranicą	32	23	26	28	31	28	24	36	8
Rozstrzyganie sporów na drodze prawnej	4	18	16	17	17	15	14	47	-10
Zamknięcie działalności gospodarczej	30	31	34	36	39	40	40	36	-10
Zatrudnianie i zwalnianie pracowników	119	124	131	119	–	–	–	–	–
Uzyskiwanie energii elektrycznej						81	75	74	–

* Ze względu na zmiany metodologiczne porównywalne oceny za lata 2007–2013 nie są dostępne dla wszystkich składowych rankingów. Za 2006 rok brak indeksów częściowych.

Źródło: Doing Business 2013 oraz wcześniejsze wydania.

Gorzej niż średnia w regionie ocenione zostały regulacje dotyczące rozpoczęcia i zamknięcia działalności gospodarczej na Litwie (odpowiednio pozycje 107. i 40.) oraz ochrona inwestorów (70. pozycja). W pozostałych kategoriach warunki prowadzenia biznesu na Litwie są lepsze niż w UE-27. Należy odnotować, iż w badanym okresie warunki rozpoczęcia działalności gospodarczej na Litwie uległy znacznemu pogorszeniu (o 59 pozycji w dół), podobnie zresztą jak i procedury uzyskiwania zezwoleń budowlanych (spadek o 25 pozycji), dostępność kredytów i procedury regulowania zobowiązań podatkowych (o 20 miejsc). Co więcej, niemal we wszystkich obszarach w badanym okresie w mniejszym lub większym stopniu wystąpiły niekorzystne zmiany w zakresie ułatwienia prowadzenia biznesu (wykres 5). Wyjątek stanowi tu tylko jeden obszar – prowadzenie transakcji handlowych z zagranicą, który w analizowanym okresie poprawił swoją pozycję w rankingu o 8 miejsc i plasuje się na znacznie wyższym miejscu niż średnia unijna (odpowiednio 24. pozycja do 36. dla UE).

Wykres 5. Zmiana warunków prowadzenia działalności na Litwie według Doing Business 2007–2013 (pozycja w rankingu)

Źródło: Na podstawie danych z tabeli 5.

Jak wynika z raportów, niemal w każdym roku badanego okresu na Litwie wprowadzano reformy, które miały ułatwić prowadzenie biznesu, wyjątek stanowi tylko rok 2008. Najwięcej uczyniono w tym kierunku w 2011 roku, reformując uregulowania prawne aż w pięciu obszarach: rozpoczęcie działalności gospodarczej, dostęp do kredytów, regulowanie zobowiązań podatkowych, prowadzenie transakcji handlowych oraz zamknięcie działalności gospodarczej. Z kolei w raporcie Doing Business 2012 odnotowano pozytywne zmiany w obszarze ochrony inwestorów oraz zamknięcia działalności gospodarczej. Ostatni rok przyniósł

natomiast poprawę w zakresie rozpoczęcia oraz zamknięcia działalności gospodarczej.

3.1. Łatwość prowadzenia biznesu na Litwie w poszczególnych kategoriach – analiza porównawcza

Ze względu na dostępność i porównywalność danych analiza szczegółowa zostanie ograniczona do 9 obszarów, branych pod uwagę przy konstrukcji Wskaźnika Łatwości Prowadzenia Interesów. By porównać skuteczność rozwiązań prawnych, obowiązujących na Litwie, zostaną one zestawione z wartościami średniej obliczonej dla UE-27 oraz z najlepszym i najgorszym wynikiem w regionie.

3.1.1. Rozpoczęcie działalności gospodarczej

W przypadku zakładania biznesu istotny element stanowi liczba oraz czas trwania odpowiednich procedur. Liczba procedur na Litwie nieco przekracza średnią unijną i wynosi 7 procedur. Należy odnotować, iż w tym zakresie nastąpiło pogorszenie sytuacji, bo rok wcześniej było ich 6. Natomiast czas niezbędny na załatwienie procedur jest znacznie dłuższy (o 6 dni, chociaż krócej o 2 dni w stosunku do poprzedniego roku). Dla porównania, w Belgii wynosi on zaledwie 4 dni, natomiast na Malcie założenie nowej firmy zajmuje aż 40 dni, a w Polsce – 32 dni (tabela 6).

Tabela 6. Zakładanie firmy na Litwie oraz w krajach UE według Doing Business 2013

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba procedur	6	7	2 – Słowenia	11 – Grecja, Malta
Czas (w dniach)	14	20	4 – Belgia	40 – Malta
Koszt (% dochodu per capita)	4,9	1,1	0 – Słowenia	20,5 – Grecja
Wymagany kapitał minimalny (% dochodu)	14,9	31,3	0 – Bułgaria, Cypr, Francja, WB, Niemcy	49,4 – Holandia

Źródło: Doing Business 2013.

Najkorzystniej w tym obszarze przedstawia się kwestia kosztów związanych z zakładaniem działalności gospodarczej na Litwie, stanowią one bowiem 1,1% dochodu per capita (ponad dwukrotny spadek w porównaniu do poprzedniego okresu). W Słowenii są to koszty zerowe, natomiast w przypadku Grecji przekraczają 20%. Znacznie gorzej sytuacja Litwy wygląda w kontekście wymaganego kapitału minimalnego, który jest ponad dwukrotnie wyższy niż w UE i wynosi 31,3% dochodu. Najgorszy wynik w regionie w tym obszarze odnotowano w Holandii, gdzie wskaźnik przekracza 50%.

Spośród krajów Unii Europejskiej najłatwiej można założyć firmę (biorąc pod uwagę łącznie liczbę procedur, czas, koszty i wymagany kapitał założycielski) w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Słowenii i Portugalii. Litwa natomiast plasuje się w rankingu na 107. miejscu na 185 krajów świata i zajmuje 25. pozycję wśród krajów Unii Europejskiej. Główne obszary reformowania w omawianym okresie to skrócenie czasu rejestracji firmy (2011 rok) oraz umożliwienie rejestracji spółek z o.o. przez Internet (2012 rok), a także zniesienie wymogu poświadczenia notarialnego dokumentów założycielskich, co pozwoliło obniżyć koszty rejestracji firmy (rok 2012).

3.1.2. Uzyskiwanie zezwoleń budowlanych

Kwestia uzyskiwania niezbędnych pozwoleń dla sektora budowlanego w przypadku Litwy wygląda korzystnie na tle średniej unijnej, zarówno pod względem czasu trwania (o 40 dni krócej niż dla UE), jak i kosztów z tym związanych (ponad czterokrotnie niższe), i mniej korzystnie pod względem liczby procedur (o jedną więcej niż dla całej UE), (tabela 7).

Tabela 7. Uzyskiwanie pozwoleń budowlanych na Litwie oraz w krajach UE według Doing Business 2013

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba procedur	14	15	7 – Szwecja	33 – Czechy
Czas (w dniach)	182	142	66 – Finlandia	677 – Cypr
Koszt (% dochodu per capita)	99,6	22,3	5,7 – Węgry	626,1 – Irlandia

Źródło: Doing Business 2013.

Czas niezbędny na otrzymanie pozwolenia budowlanego wynosi na Litwie średnio 142 dni wobec zaledwie 66 w Finlandii. Administracja litewska wymaga spełnienia średnio 15 procedur oraz poniesienia kosztu na poziomie 22,3% dochodu per capita, podczas gdy np. w Szwecji liczbę procedur zredukowano do 7, a koszt ponoszony na Węgrzech wynosi zaledwie 5,7%. Co prawda, na Cyprze czas trwania odpowiednich procedur wynosi 677 dni, a w Irlandii biznesmen ponosi koszty przekraczające 600% dochodu per capita.

Wśród krajów Unii Europejskiej najłatwiej (łącznie liczba procedur, czas, koszty) można uzyskać licencje i pozwolenia w Danii, Niemczech, WB, Szwecji oraz Grecji. Litwa plasuje się w rankingu na 48. miejscu na 185 państw świata i zajmuje 11. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. W porównaniu do rankingu Doing Business 2012 pozycja Litwy w obszarze uzyskiwania niezbędnych pozwoleń dla sektora budowlanego obniżyła się o jedno miejsce za sprawą wzrostu kosztów o 3,2 p.p.

3.1.3. Rejestracja własności

Rejestracja własności dotyczy m.in. transakcji kupna-sprzedaży nieruchomości. Na Litwie akt rejestracji zajmuje średnio 3 dni (druga pozycja w regionie). W UE-27 na decyzję odpowiednich organów średnio oczekuje się 27 dni, natomiast w Portugalii można to załatwić w jeden dzień. Najdłużej proces rejestracji trwa w Słowenii – ok. 110 dni (tabela 8).

Tabela 8. Rejestrowanie własności na Litwie na tle krajów UE według Doing Business 2013

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba procedur	5	3	1 – Portugalia, Szwecja	11 – Grecja
Czas (w dniach)	27	3	1 – Portugalia	110 – Słowenia
Koszt (% wartości przedmiotu własności)	4,6	0,8	0 – Słowacja	12,7 – Belgia

Źródło: Doing Business 2013.

Pod względem liczby procedur jest podobnie – 3 na Litwie wobec 5 w UE, 1 w Portugalii i Szwecji, ale 11 w Grecji. Pozytywie ocenić można także koszt rejestracji, kształtujący się na poziomie 0,8% wartości przedmiotu własności, tj. około sześciokrotnie mniej niż dla całej UE. W przypadku Słowacji rejestracja własności nie pociąga za sobą żadnych kosztów, natomiast w Belgii oscyluje wokół 13% wartości nieruchomości.

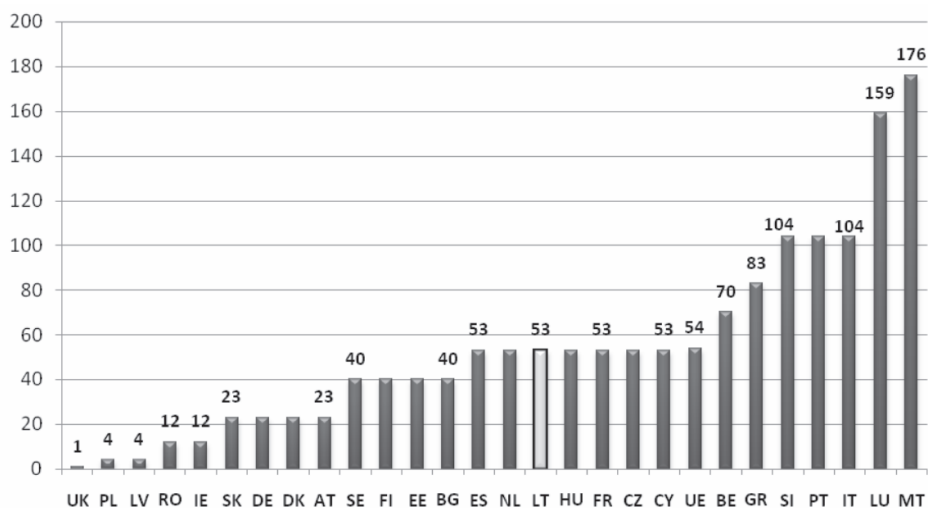
Spośród krajów Unii Europejskiej prawa własności najlepiej (łącznie liczba przepisów prawnych, czas, koszty) chronione są na Litwie, w Danii, Słowacji, Estonii i Finlandii. Litwa plasuje się na 1. miejscu wśród krajów Unii Europejskiej oraz na 5. wśród 185 badanych państw świata. Reformy wprowadzone w obszarze rejestracji własności na Litwie przypadają na 2009 rok; wówczas istotnie zredukowano liczbę procedur oraz skrócono czas trwania rejestracji przedmiotu własności.

3.1.4. Dostęp do kredytów

Polityka kredytowa na Litwie nie odbiega znacząco od standardów europejskich. Pod kątem dostępności kredytów Litwę uplasowano na 53. miejscu w zestawieniu światowym, co oznacza spadek o 5 miejsc w stosunku do Doing Business 2012 (wykres 6).

W Unii Europejskiej najłatwiej (łącznie liczba procedur, czas, koszty) można pozyskać kapitał w Wielkiej Brytanii, Polsce, na Łotwie, w Rumunii oraz Irlandii. Litwa plasuje się w rankingu na 16. miejscu wśród krajów Unii Europejskiej (razem z Węgrami, Francją, Czechami i Cyprem). Najtrudniej w UE pozyskać kapitał

na rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej w Luksemburgu i na Malcie. W obszarze dostępności kredytów reformy zostały przeprowadzone w 2011 roku i dotyczyły usprawnień w gromadzeniu i rozpowszechnianiu informacji o kredytobiorcach.

Wykres 6. Dostępność kredytów na Litwie według Doing Business 2013 (miejsce w rankingu)

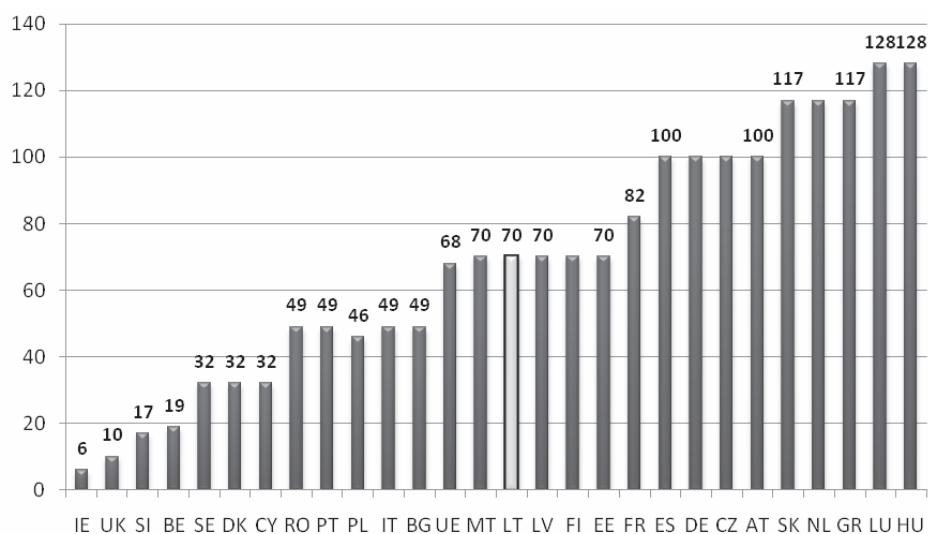
Źródło: Doing Business 2013.

3.1.5. Ochrona inwestorów

Ochrona inwestorów na Litwie w zakresie jawności oraz odpowiedzialności zarządu przed współdziałowcami nie odbiega znacząco od poziomu w innych krajach europejskich. Pod względem ochrony inwestorów Litwa zajęła w ostatnim raporcie 70. miejsce na 185 badanych gospodarek. W tej kategorii zanotowano spadek o pięć miejsc w porównaniu do roku poprzedniego.

Spośród krajów Unii Europejskiej najlepiej chronieni są inwestorzy w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Słowenii, Belgii i Szwecji. Litwa uplasowała się na 14. miejscu wśród krajów Unii Europejskiej (wraz z Malcią, Łotwą, Finlandią i Estonią). Znacznie gorzej (dalsze miejsca w rankingu) eksperci ocenili regulacje prawne, obowiązujące w tym obszarze, we Francji, Niemczech czy Holandii. Proponowane zmiany w tym zakresie dotyczą z jednej strony zwiększenia odpowiedzialności kadry zarządzającej za prowadzone działania, natomiast z drugiej – ograniczenia ryzyka ponoszonego przez inwestorów przez wdrożenie odpowiednich mechanizmów ochrony. W 2012 roku Litwa wprowadziła reformy, które zobowiązują przedsiębiorstwa do udostępniania sprawozdań rocznych do publicznej wiadomości.

mości w znacznie szerszym zakresie niż dotychczas, zwiększając tym samym jawność i odpowiedzialność zarządu.

Wykres 7. Ochrona inwestorów na Litwie na tle krajów UE według Doing Business 2013 (miejsce w rankingu)

Źródło: Doing Business 2013.

3.1.6. Regulowanie zobowiązań podatkowych

Na podstawie międzynarodowego porównania można wnioskować, że litewski system podatkowy nie należy do zbyt przyjaznych dla biznesu; 59 gospodarek świata posiada w tym zakresie rozwiązania prawne bardziej klarowne i tańsze. Choć przyznać należy, iż od pewnego czasu zanotować można postęp w tej dziedzinie. Pod względem liczby płatności Litwa nieco wyprzedza średnią w regionie (o 1 płatność mniej) i zajmuje 17. miejsce w gronie krajów UE. Należy zauważyć, że w 2012 roku w tym zakresie nie poczyniono żadnych zmian, natomiast średnia unijna znacznie zmniejszyła się (z 17 płatności w 2011 roku do 12 w 2012 roku), co spowodowało spadek Litwy w rankingu krajów UE pod względem liczby płatności z 15. miejsca w 2011 roku do 17. w 2012 roku. Dla porównania w Szwecji liczbę płatności zredukowano do 4, natomiast w Rumunii przekracza ona 40 (tabela 9).

Dokonanie tych płatności zajmuje na Litwie średnio 175 godzin rocznie, w Luksemburgu natomiast tylko 59, ale w Bułgarii aż 454 godziny w ciągu roku. Podobnie jak w przypadku liczby płatności, czas niezbędny na ich dokonanie znacznie zmniejszył się w kontekście całego ugrupowania (z 208 dni w 2011 roku do 193 dni w 2012 roku), na Litwie natomiast pozostał na tym samym poziomie,

obniżając lokatę tego kraju w regionalnym rankingu o dwa miejsca w porównaniu do poprzedniego roku.

Tabela 9. Regulacje podatkowe na Litwie na tle wybranych krajów UE w 2012 roku

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba płatności (w ciągu roku)	12	11	4 – Szwecja	41 – Rumunia
Czas (godzin w roku)	193	175	59 – Luksemburg	454 – Bułgaria
Stawka podatkowa (% dochodu)	43,4	43,7	21 – Luksemburg	68,3 – Włochy

Źródło: Doing Business 2013.

Litwa ma podobne obciążenia podatkowe jak ogół krajów w regionie – 43,7% dochodu, chociaż np. w Luksemburgu stawka podatkowa wynosi zaledwie 21%. W ostatnich latach dokonano istotnych zmian w tym zakresie, które nie zawsze były korzystne dla biznesu. W 2009 roku zwiększono stawkę VAT z obowiązujących 19% do 21%. Rok później zwiększony został także podatek dochodowy od osób prawnych z 15% do 20%, stosując ulgową stawkę CIT (5% od dochodu) dla mikroprzedsiębiorstw (zatrudniających do 10 osób), których przychody nie przekraczały 0,5 mln LT. W 2011 roku Sejm Litwy uchwalił nowelizację Ustawy o podatku od zysku, zgodnie z którą podstawową stawkę zredukowano do 15%, a także została podniesiona granica ulgowego naliczania podatku z 0,5 mln LT do 1 mln LT. Nowelizacja ta zostanie zastosowana przy obliczaniu podatku CIT za 2012 rok, a Ministerstwo Finansów RL spodziewa się, że powyższa zmiana będzie sprzyjała rozwojowi drobnej przedsiębiorczości i zachęci mieszkańców do zakładania przedsiębiorstw [Mokesciu Žinios, 2012].

Spośród krajów Unii Europejskiej najkorzystniejszy (łącznie liczba procedur, czas, koszty) z punktu widzenia biznesu system podatkowy funkcjonuje w Irlandii, Danii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii i Finlandii. Litwa plasuje się w rankingu na 60. miejscu na 185 państw świata i zajmuje 15. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. Za najgorszy system podatkowy uznano system funkcjonujący we Włoszech i Rumunii.

3.1.7. Prowadzenie transakcji handlowych z zagranicą

Wskaźnik handlu międzynarodowego określa łatwość rozpoczęcia wymiany pod kątem administracyjnym. W rankingu Doing Business 2013 Litwa pod tym względem zajmuje wysokie 24. miejsce na 185 państw świata.

Dwie składowe indeksu, tj. liczba dokumentów niezbędnych zarówno przy eksporcie, jak i imporcie towarów, nieznacznie przewyższają wartość średnią, obliczoną dla UE (o jeden dokument). Należy odnotować, że w przypadku tych

pierwszych udało się zredukować liczbę do 5 w porównaniu do poprzedniego okresu, w wyniku czego Litwa awansowała w rankingu regionalnym z 23. miejsca na 19. Najlepszy wynik w regionie w aspekcie liczby dokumentów eksportowych i importowych posiada Francja (2 dokumenty), najgorszy zaś Słowenia (6 dla eksportu i 8 dla importu), (tabela 10).

Tabela 10. Warunki wymiany handlowej na Litwie na tle krajów UE według Doing Business 2013 (miejsce w rankingu)

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba dokumentów eksportowych	4	5	2 – Francja	6 – Węgry, Słowacja, Słowenia, Malta
Czas potrzebny na eksport (w dniach)	11	9	5 – Dania, Estonia	21 – Bułgaria
Liczba dokumentów importowych	5	6	2 – Francja	8 – Słowenia
Czas potrzebny na import (w dniach)	11	8	5 – Cypr, Dania, Estonia	19 – Węgry

Źródło: Doing Business 2013.

Znacznie lepiej sytuacja Litwy wygląda pod względem pozostałych dwóch składowych indeksu, a mianowicie czasu potrzebnego na eksport oraz import towarów – odpowiednio 9 dni (o 2 dni mniej niż średnia dla UE) i 8 dni (o 3 dni mniej). Podobnie jak w przypadku liczby dokumentów, ma tu także miejsce zmniejszenie czasu niezbędnego do realizacji importu o 1 dzień w stosunku do poprzedniego roku. Skrócenie czasu w 2011 roku udało się osiągnąć dzięki wprowadzeniu systemu elektronicznego składania zgłoszeń celnych. Lepsza sytuacja niż na Litwie jest np. w Estonii, gdzie czas potrzebny na eksport i import nie przekracza 5 dni.

Spośród krajów Unii Europejskiej najłatwiejsze (łącznie liczba procedur, czas, koszty) warunki prowadzenia wymiany handlowej występują w Danii, Finlandii, Estonii, Szwecji i w Holandii. Litwa zajmuje 11. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. Najgorsze regulacje w kwestii wolności handlu da się zauważyć w Bułgarii i Słowacji.

3.1.8. Rozstrzygnięcie sporów na drodze prawnej

System egzekucji prawa na Litwie można ocenić, podobnie jak wyżej wymienione inne obszary otoczenia prawnego, na podstawie liczby procedur, czasu trwania oraz związanych z tym kosztów. Zgodnie z danymi z raportu Doing Business 2013 rozwiązanie sporu gospodarczego na Litwie trwa średnio 275 dni i wiąże się z 30 procedurami, których koszt oszacowano na poziomie 23,6% wartości kon-

traktu. Wprawdzie zarówno liczba procedur, jak i czas ich trwania prezentują się lepiej niż w całym ugrupowaniu (2 procedury mniej i około dwukrotnie krótszy czas), lecz koszty egzekwowania umów są na Litwie znacznie wyższe (tabela 11).

Tabela 11. Rozstrzyganie sporów gospodarczych na Litwie oraz w krajach UE według Doing Business 2013

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Liczba procedur	32	30	21 – Irlandia	43 – Cypr
Czas trwania (w dniach)	547	275	275 – Litwa	1290 – Słowenia
Koszt (% wartości kontraktu)	21,5	23,6	9,7 – Luksemburg	35,9 – Malta

Źródło: Doing Business 2013.

W przypadku czasu trwania sporów gospodarczych Litwa zajmuje w rankingu regionalnym 1. miejsce z wynikiem 275 dni, tymczasem w Słowenii załatwienie procedur trwa 1290 dni. Natomiast pod względem kosztów plasuje się znacznie niżej, bo na 17. miejscu wśród krajów UE i są one wyższe niż średnia regionalna o 2,1 p.p. Najwyższe koszty zanotowano na Malcie – około 36% wartości kontraktu.

Spośród krajów Unii Europejskiej najlepsze warunki pod względem egzekwowania umów (łącznie liczba procedur, czas, koszty) są w Luksemburgu, Niemczech, Francji, Austrii i Finlandii. Litwa również plasuje się w rankingu na wysokim 14. miejscu na 185 państw świata i zajmuje 6. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. Najgorzej system egzekucji prawa oceniono we Włoszech i na Malcie.

3.1.9. Zamknięcie działalności gospodarczej

Według raportu Doing Business 2013 czas potrzebny na przeprowadzenie procedury upadłościowej na Litwie to ok. 1,5 roku, natomiast koszty z tym związane sięgają 7% wartości majątku firmy (tabela 12). Takie wyniki pozwalają Litwie uplasować się w regionalnym rankingu na 10. pozycji pod względem czasu trwania postępowania i na 7. pozycji pod względem wysokości kosztów. Najkrócej postępowanie trwa w Irlandii (0,4 roku), najdłużej zaś w Słowacji – 4 lata.

W procesie likwidacji firmy litewski przedsiębiorca jest w stanie odzyskać około 51 centów z każdego zainwestowanego dolara, przy średniej UE na poziomie blisko 63 centów. W rankingu łatwości przeprowadzania procedury upadłościowej firm Litwa zajęła 40. miejsce na 185 państw świata i 18. pozycję w gronie krajów UE. Poczynając od 2010 roku, obszar ten był ciągle reformowany: ułatwiono proces zamykania działalności gospodarczej przez wprowadzenie zmian dotyczących postępowania upadłościowego przedsiębiorstwa; zwiększając ochronę

wierzycieli, uproszczono i skrócono czas postępowania naprawczego; usprawniono syndykaturę.

Tabela 12. Likwidacja działalności gospodarczej na Litwie na tle krajów UE według Doing Business 2013

Składowe	UE-27	Litwa	Najlepszy wynik w regionie	Najgorszy wynik w regionie
Czas trwania postępowania (w latach)	2	1,5	0,4 – Irlandia	4 – Słowacja
Koszt (% majątku)	10	7	4 – Belgia	18 – Słowacja
Stopień odzyskiwalności należności (w centach na 1 dolara)	62,6	51	89,7 – Finlandia	29,2 – Rumunia

Źródło: Doing Business 2013.

W Unii Europejskiej najłatwiej jest zamknąć firmę (łącznie liczba procedur, czas, koszty) w Finlandii, Holandii, Belgii, Wielkiej Brytanii i Irlandii, najtrudniej natomiast w Rumunii (102. pozycja w zestawieniu światowym).

Podsumowanie

Uogólnienie wyników przeprowadzonej analizy nie jest łatwe, ponieważ omówione powyżej raporty przy obliczeniu wskaźników biorą pod uwagę różne indeksy cząstkowe, charakteryzujące poszczególne obszary otoczenia prawno-instytucjonalnego. Tym niemniej można zauważyć pewne ogólne tendencje.

Z przeprowadzonej analizy jasno wynika, że nadal istnieje dość duże rozwarstwienie w poziomie przedsiębiorczości w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, o czym świadczą duże różnicowanie zajmowanych pozycji w rankingach. W raportach Heritage Foundation zakres wolności gospodarczej na Litwie został oceniony stosunkowo wysoko. Jako jeden z trzech nowych krajów UE (wraz z Estonią i Cyprem) znalazła się ona w grupie krajów, których gospodarki są uznane przez ekspertów za gospodarki o znacznym stopniu swobody ekonomicznej (23. pozycja w zestawieniu 184 państw świata oraz 10. wśród krajów UE w 2012 roku). Podobnie oceniono litewskie regulacje związane z prowadzeniem działalności gospodarczej według Doing Business 2013 – 27. pozycja wśród 185 krajów świata i 9. pozycja wśród 27 krajów UE. Jak wynika z powyższych informacji, liczba sklasyfikowanych krajów w obu przypadkach jest niemal identyczna, a pozycjonowanie Litwy zbliżone. Na tle nowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej kraje bałtyckie wyglądają bardzo korzystnie i zajmują czołowe po-

zycje w obu zestawieniach. W szerszym ujęciu regionalnym (27 krajów UE) Litwa w obu rankingach plasuje się w pierwszej dziesiątce.

Szczegółowa analiza cząstkowych indeksów upoważnia do wniosku, że litewscy przedsiębiorcy działają w otoczeniu prawno-instytucjonalnym, które w kilku obszarach jest podobne do większości krajów UE (rozstrzygania sporów na drodze sądowej, prowadzenia transakcji handlowych z zagranicą, uzyskiwania zezwoleń budowlanych) lub nawet lepsze (rejestracja własności).

Wśród kategorii branż pod uwagę przy sporządzaniu rankingu Doing Business 2013 Litwa bardzo dobrze wypadła w kategorii rejestracji własności, zajmując 5. pozycję wśród 185 krajów, oraz kategorii rozstrzygania sporów na drodze sądowej – 14. pozycja. Akt rejestracji własności na Litwie zajmuje średnio 3 dni (lepiej tylko w Portugalii), wymaga spełnienia 3 procedur oraz pociąga za sobą koszty w wysokości 0,8% wartości przedmiotu własności (ok. 6-krotnie mniej niż dla całej UE). Tak korzystne rozwiązania pozwoliły Litwie uplasować się na 1. miejscu wśród krajów Unii Europejskiej. Podobnie wysoko oceniono litewskie regulacje praw własności także w raportach Heritage Foundation.

W przypadku rozstrzygania sporów na drodze sądowej Litwa także zajmuje wysokie 6. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. Rozwiązanie sporu gospodarczego na Litwie trwa średnio 275 dni i wiąże się z 30 procedurami, których koszt oszacowano na poziomie 23,6% wartości kontraktu. Zarówno liczba procedur, jak i czas ich trwania prezentują się lepiej niż w całym ugrupowaniu, lecz koszty egzekwowania umów są na Litwie znacznie wyższe niż w UE.

Warto także odnotować stosunkowo korzystne rozwiązania w obszarach prowadzenia transakcji handlowych z zagranicą oraz uzyskiwania zezwoleń budowlanych. W pierwszym przypadku korzystne regulacje dotyczą przede wszystkim czasu potrzebnego na eksport oraz import towarów (odpowiednio o 2 i 3 dni mniej niż średnia dla UE), w drugim natomiast czasu trwania niezbędnych pozwoleń dla sektora budowlanego (o 40 dni krócej niż dla UE), jak i kosztów z tym związanych (ponad czterokrotnie niższe). Pozwoliło to Litwie w rankingu Doing Business 2013 zarówno pod względem prowadzenia transakcji handlowych z zagranicą, jak i uzyskiwania zezwoleń budowlanych zająć 11. miejsce wśród krajów Unii Europejskiej.

Są jednak regulacje, które czynią warunki prowadzenia biznesu na Litwie znacznie trudniejszymi niż w innych krajach europejskich. Wśród obszarów, w których Litwa wyraźnie odstaje w swoich regulacjach i procedurach od krajów uznawanych za przyjazne biznesowi, eksperci wymieniają regulacje podatkowe oraz wysokość stawek podatkowych, regulacje rynku pracy, kontrolę korupcji oraz regulacje dotyczące rozpoczęcia i zamknięcia działalności gospodarczej.

W zestawieniu WEF znaczny odsetek respondentów, którzy oceniali bariery regulacyjne na Litwie, wskazał regulacje podatkowe oraz wysokość stawek podatkowych, z tendencją wzrostową tych pierwszych. Podobne wnioski wypływają

z raportów Doing Business – na postrzeganie uciążliwości podatków ma mniejszy wpływ stawka niż ogół obciążeń związanych z administrowaniem podatkami. W porównaniu z innymi krajami UE Litwa ma podobne obciążenia podatkowe – 43,7% dochodu (wobec 43,4% dla UE-27), chociaż w porównaniu do Luksemburga, gdzie stawka podatkowa wynosi zaledwie 21% jest to ponad dwukrotnie więcej. Tym niemniej głównym problemem litewskiego systemu podatkowego jest jego niestabilność (ustawy podatkowe są nowelizowane kilka razy w roku), a także nieczytelność i zawilość (język przepisów jest zrozumiały tylko dla fachowców).

W obu powyższych zestawieniach wskazuje się również na problemy wynikające z regulacji rynku pracy, są one określane jako relatywnie sztywne. Wyznacznikiem elastyczności na rynku pracy jest m.in. łatwość zatrudniania i zwalniania pracowników. Dla pracodawców istotna jest także możliwość stosowania elastycznych form organizacji pracy czy też zakres ochrony pracowników przed rozwiązaniem umowy o pracę. Prawo regulujące te kwestie na Litwie jest bardziej restrykcyjne niż w innych krajach UE. Najczęściej stosowane formy elastycznego zatrudnienia to umowa na czas określony (ok. 27% zatrudnionych w 2011 roku miało takie umowy) oraz samozatrudnienie (ok. 24%), [Lietuvos Darbo Birža, 2012]. W tym okresie tylko 8,7% ogółu zatrudnionych pracowało w niepełnym wymiarze czasu [Departament Statystyki Litwy, 2012]. Drugim ważnym elementem są koszty pracy, które decydują o atrakcyjności rynku pracy. Ekspertki wskazują, że pozapłacowe koszty pracy są na Litwie stosunkowo wysokie, co ogranicza zatrudnienie. W 2011 roku pozapłacowe koszty stanowiły na Litwie od 25,1% do 41,2% kosztów pracy. Istotnymi kryteriami, różnicującymi poziom tego miernika, są rodzaj działalności prowadzonej przez jednostki, sektor własności, wielkość jednostki mierzonej liczbą osób pracujących, ale także przepisy prawne i postanowienia zbiorowych układów pracy. Najwyższe koszty pozapłacowe odnotowano w transporcie i magazynowaniu (ponad 41%) oraz handlu i usługach (na poziomie 31%), [Departament Statystyki Litwy, 2012]. Przy tym 99% tego wskaźnika stanowią koszty ubezpieczeń społecznych.

Kolejny problematyczny obszar to korupcja. Stosunkowo wysoką odczuwalność korupcji odnotowali respondenci w badaniach WEF (5. pozycja spośród analizowanych 15 barier). Warto zaznaczyć, że wskaźnik ten w badanym okresie pozostał na tym samym poziomie, chociaż w poszczególnych latach wykazywał znaczne wahania. Powyższe wnioski poniekąd korespondują z pewną poprawą oceny Litwy w zakresie wskaźnika postrzeganej korupcji według Transparency International – z 4,6 w 2008 roku do 4,8 w 2011 roku (w skali od 0 do 10, gdzie 10 oznacza brak korupcji). Powyższa zmiana oznaczała awans w rankingu światowym o 8 pozycji – odpowiednio z 58. miejsca na 50. miejsce. W UE (łącznie ze Szwajcarią, Norwegią i Islandią) Litwa była w 2011 roku sklasyfikowana na 22. pozycji, co również potwierdza wniosek o problematyczności tego obszaru [Transparency International Corruption Perceptions Index, 2008].

Odnotować także należy, że w raportach Doing Business bardzo nisko ocenione zostały litewskie regulacje, dotyczące rozpoczęcia i zamknięcia działalności gospodarczej na Litwie, w szczególności te pierwsze. Rejestracja modelowego przedsiębiorstwa (spółka z o.o.) składa się na Litwie z 7 procedur i trwa średnio 20 dni. Wprowadzenie możliwości rejestracji firmy przez Internet umożliwiło w ostatnim roku zredukowanie czasu o dwa dni. Zaznaczyć jednak należy, że odsetek firm, które w ten sposób rozpoczynają swoją działalność, nie jest wysoki. Z takiej możliwości w 2011 roku skorzystało zaledwie 22% firm rejestrujących swoją działalność [technologijos.lt, 2012]. Największe trudności związane są z koniecznością podpisania wniosku elektronicznego. Można go opatrzyć elektronicznym podpisem, który kosztuje, bądź skorzystać z usług instytucji bezpłatnego zaufanego profilu, udając się tam osobiście celem potwierdzenia tożsamości. Zarówno koszty, jak i stosunkowo niewielkie rozpowszechnienie korzystania z elektronicznego podpisu powodują, iż rozwiązanie to nie jest najczęściej wybieranym. Niekorzystnie sytuacja Litwy wygląda także w kontekście wymaganego kapitału minimalnego, który jest ponad dwukrotnie wyższy niż w UE i wynosi 31,3% dochodu. Wymienione problemy spowodowały, że obowiązujące na Litwie rozwiązania prawne w zakresie rozpoczęcia działalności są gorsze niż w większości krajów Unii Europejskiej (25. pozycja w rankingu). Natomiast czas potrzebny na przeprowadzenie procedury upadłościowej na Litwie to około 1,5 roku, natomiast koszty z tym związane sięgają 7% wartości majątku firmy. Łatwiej jest wycofać się z prowadzonej działalności w znacznej części analizowanych krajów europejskich, co uplasowało Litwę na 18. pozycji w gronie krajów UE.

Wyniki przeprowadzonej analizy potwierdzają konieczność kontynuowania reform instytucjonalnych. By poprawić pozycję Litwy w rankingach, potrzeba znacznego przyspieszenia deregulacji gospodarki, ograniczenia liczby procedur administracyjnych, skrócenia czasu ich trwania oraz zredukowania związanych z tym kosztów. W rekomendacjach Banku Światowego dla Litwy zwrócono uwagę na konieczność rezygnacji z kapitału zakładowego przy zakładaniu spółek z o.o., łatwiejsze płacenie podatków, większą elektroniczność oraz uelastycznienie rynku pracy. Pamiętać także należy, że rankingi są ruchome i nawet przeprowadzenie reform w poszczególnych obszarach niekoniecznie musi oznaczać awans kraju w tych rankingach, ponieważ w innych krajach na świecie proces ten może przebiegać znacznie szybciej.

Bibliografia

- Balcerowicz L., 2004, *W kierunku ograniczonego państwa*, World Bank Group, Waszyngton 2004.
- Balcerowicz L., 2005, *Post-Communist Transition: Some Lessons*, The Institute of Economic Affairs, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=676661 [dostęp: 10.09.2012].

- Bieńkowski W., 1995, *Reagonomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Departament Statystyki Litwy, <http://www.stat.gov.lt/lt/> [dostęp: 3.10.2012].
- European Commission, http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm [dostęp: 12.10.2012].
- Fiori G. i in., 2007, *Employment Outcomes and the Interaction Between Product and Labour Market Deregulation: Are They Substitutes or Complements*, Boston College Working Papers, 663, Boston.
- Flak O., Głód G., 2009, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Pojęcia, definicje, modele*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Gierszewska G., Romanowska M., 2003, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Golub S., 2003, *Series Trade and Domestic Regulation*, OECD Trade Policy Working Papers, no. 49.
- Grynia A., 2012, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Litwy w okresie 2005–2012*, [w:] *Pozycja i rola państw członkowskich w Unii Europejskiej*, red. A. Grynia, Wydawnictwo Filii UwB w Wilnie, Wilno.
- Heritage Foundation, Index of Economic Freedom, <http://www.heritage.org/index/> [dostęp: 25.09.2012].
- IMD, *World Competitiveness Yearbook*, <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm> [dostęp: 22.09.2012].
- Lietuvos Darbo Birža, 2012, <http://www.ldb.lt/Informacija/Puslapiai/default.aspx> [dostęp: 3.10.2012].
- Mokesciu Žinios, 2012, nr 11, <http://www.mzinios.lt/lt/2012-03-24/straipsniai/mok.html> [dostęp: 27.10.2012].
- Nikoletti G., Scarpetta S., 2003, *Regulation productivity and growth: OECD evidence*, The World Bank Series Policy Research Paper Series, no. 2944.
- Portal technologijos.lt, <http://www.technologijos.lt/> [dostęp: 30.10.2012].
- Rubig P., 2012, *Report on Small and Medium Size Enterprises (SMEs): competitiveness and business opportunities*, Committee on Industry, Research and Energy.
- Śliwiński R., 2011, *Kluczowe czynniki międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Transparency International Corruption Perceptions Index, 2008, 2011, <http://www.transparency.org/research/cpi/overview> [dostęp: 26.09.2012].
- WEF, The Global Competitiveness Report, <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> [dostęp: 25.09.2012].
- Wnorowski H. J., 2011, *Instytucjonalne uwarunkowania działalności przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- World Bank, Doing Business, <http://www.doingbusiness.org/> [dostęp: 17.10.2012].
- Wright P., Kroll M. J., Parnell J., 1998, *Strategic Management: Concepts and Cases*, Prentice Hall, New York.
- Zarządzanie. Teoria i praktyka*, 1998, red. A.K. Koźmiński, W. Piotrowski, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.